

סוכה נו

משה שווערד

1. ספר פנים יפות על דברים פרק יח פסוק ח

לבד ממכריו על האבות, פירש"י אף שלא היה המכירה זו אלא בימי דוד מ"מ הא גופא אשמעינן קרא לעשות חלוקה בזמנם למכור זה לזה, ולא אמרינן דלא שייך בזה מכירה כיון דמשולחן גבוה קא זכו, כמו שאין מועיל מכירה בחלוקת בשר קדשין קדשים וקדשים קלים כדאיתא בקדושין דף נ"ג, ותו דה"ל כמקנה דשלב"ל כיון שעדיין לא זכו ביה ואשמעינן קרא דיכולין למכור, ומזה למדו דוד ושמאל לעשות מכירה ובודאי היה ברצונם, שנתרצו למכור זה לזה, ויותר חידוש הוא מה שמכרו זה לזה לדורי דורות שאין בניהם יכולין לבטל החלוקה, אלא כח ביד אביהם להקנות זכות זה לדורי דורות וע"מ כן הורישו זכותם לבניהם, והיינו דכתיב לבד ממכריו על האבות שצריכין לקיים מכירת אבותיהם, והתנה התורה שאין להם זכות זה בשעירי הרגלים שאין יכולים למכור זה לזה, וכל המשמורות והכהנים המתגוררים בכל א"י כולם הם בכלל השירות יחלקו ביניהם חלק כחלק, ופשוטו דקרא היינו דודאי הכהנים הדרים בירושלים מעלתם יותר מן המתגוררים בכל א"י ...

2. שערם מצויינים בהלכה

דף נו. מה מכרו האבות זה לזה, אני בשבתי ואת בשבתך. פרש"י שיהיו כל אחד משמשין בשבתו קבוע. וכן רש"י בחומש (פ' שופטים) נקבעו המשמורות ומכרו זה לזה. ואע"ג דק"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כמבואר בכמה מקומות בש"ס וברמב"ם (מכירה פכ"ב) ובשו"ע (ח"מ סי' רט). אבל כבר כתב במהרי"ק (סי' קפא) דזה דוקא ביהודים, אבל רבים קונים ומקנים, משום דיש הנאה לכל גמרי ומקני אגרדי, ומביא שם כמה ראיות לזה, והכא נמי כיון שהוא לטובת רבים מהני אפילו לדורות הבאים. ומזה דן בשו"ת

3. צל"ח על ברכות דף נא/ב

שהיין גורם לקדושה שתאמר וכו'. הא ודאי שקידוש היום הוא דבר תורה, אמנם מה שאין קידוש אלא על היין נסתפקו התוס' בפסחים דף ק"ו ע"א בד"ה זוכרהו וכו', אם הוא דבר תורה, ושיטת רוב הפוסקים שאינו דבר תורה, וא"כ מי שהוא במדבר ואין לו שום כוס ולא פת הא ודאי שעכ"פ מוטל עליו חובת הקידוש של תורה ומחויב לקדש בלי כוס, וא"כ איך קאמרי בית הלל שהיין גורם לקדושה שתאמר, והרי אפילו אם ליכא יין צריכה הקדושה שתאמר. וגם על טעם השני דקאמרי בית הלל שהיין תדיר, והרי בזבחים ריש פרק התדיר [צ' ע"ב] מיבעיא להו בתדיר ומקודש איזה עדיף. ולפום ריהטא מה שהוא דאורייתא מקרי מקודש נגד מה שהוא מדרבנן, וא"כ אם היין יש לו מעלת תדיר, נגד זה יש לקידוש מעלת מקודש? אמנם ידי חובת קידוש דאורייתא כבר יצאו בתפלה של ערבית, וא"כ שפיר קאמרי בית הלל בתרי טעמי דידהו. ולפי זה יצא לנו דבר חדש, שנשים שאין דרכם להתפלל ערבית, ובקידוש היום הם חייבות דבר תורה כדלעיל דף כ' ע"ב, אם האשה מקדשת לעצמה גם בית הלל מודו שתברך על היום ואח"כ תברך על היין כדברי בית שמאי. ועיין בדברינו לקמן [נ"ב ע"א] בתוס' בד"ה ורבי יהושע היא:

4. שערם מצויינים בהלכה

והלכתא סוכה ואח"כ זמן. ע"י ברש"י לעיל (ד"ה סוכה ואח"כ זמן). וברא"ש (פ"ד פ"ד) הביא מן הגדולים, שבלייל שני יאמר זמן תחלה, דזמן לא קאי עוד אסוכה דאפילו היה ליל ראשון חול יצא כבר אומן דסוכה, ויש שאין מחלקים בזה. ובשו"ע (ארי"ח סי' תרסא) כתב כדברי הרא"ש דבליל ב' יבדך קודם ברכת זמן ואח"כ סוכה. ובשע"ת (סי' תרמא) הביא הרבה אחרונים, דאין לחלק בין ליל א' לליל ב'. ובשו"ת נודע ביהודה (סי' לט) בירר השיטות בזה, והעלה דבליל שני בודאי יש להקדים סוכה דהיא דאורייתא כל שבעת הימים, והזמן הוא ספק, וסוכה דהיא דאורייתא צ"ל מקודם גרבי דרבנן דיו"ט ב', וכדאיתא במס' זבחים (פ' כל התדיר).

5. שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אורח חיים סימן לט

שאלה איך להתנהג בליל שני דסוכות בברכות סוכה וזמן.

תשובה בש"ע סימן תרס"א בליל יו"ט שני אומר קידוש וזמן אחריו מיד ואח"כ ברכת סוכה. והאחרונים הט"ו והמג"א בשם רש"ל והב"ח פסקו שאף בליל שני יאמר סוכה ואח"כ זמן. ואמרת לעיין בדבר. והנה דעת הש"ע הוא דעת הרא"ש מטעם דליל שני זמן לא קאי אסוכה דאפילו ה' ליל ראשון חול יצא בזמן דסוכה. ולענ"ד נראה דאפילו רבה בב"ח דסבר זמן ואח"כ סוכה אינו אומר כן אלא בליל ראשון שהזמן ודאי כמו הסוכה דאנן בקיאיין בקביעא דירחא ואף בימיהם שהיו מקדשים עפ"י ראי' רוב שנים לא מצינו אלול מעובר ואפילו אם נתפוס זה לספק אדרבה פשיטא ראוי להקדים זמן שזמן הוא ודאי שאפ"י עדיין אינו יום טוב רשאי לברך זמן על הסוכה שכבר חל זמן דידה משעת עשיה. ואם לא ס"ל כסברת בני אויבר"א שמחלקים בין שעת עשיה לאחר עשי' א"כ גם לאחר עשיה יכול לברך זמן על הסוכה אף שעדיין אינו יום טוב נמצא שהזמן ודאי שהסוכה ספק שאם היום עדיין אינו יום טוב אין מקום לברכת לישב בסוכה, אבל עכ"פ לא גרע הזמן מהסוכה ולכך סובר תדיר קדים ורב סובר דאפ"ה חיובא דיומא עדיף. אבל בליל שני הזמן הוא רק דרבנן שיום טוב שני דרבנן הוא והסוכה היא דאורייתא כל שבעת הימים. ועכ"פ דאורייתא נקרא מקודש נגד דרבנן ותדיר ומקודש מבעי' לן בפרק כל התדיר איזה מהם קדים. והרמב"ם פ"ט מתו"מ הל' ב' פסק דשום נינהו וא"כ נגד מעלת תדיר שיש לזמן יש לסוכה מעלת מקודש ויש לסוכה מעלת חיובא דיומא ולכ"ע סוכה קדים ועוד שסוכה ודאי ושהחיינו ספק ומקדמינו הודאי לספק.

ובזה נלע"ד מה דמסיק הגמרא והלכתא סוכה ואח"כ זמן ולכאורה הוא נגד סתם משנה דבעצרת אומר הילך מצה וכו' וכדמקשה באמת מהך סתמא לרב ורב אמר לך תנאי היא ורב דאמר כא"ש ועכ"פ סתם מתני' דלא כרב. והתוס' הרגישו בזה בד"ה והלכתא וכתבו ולא חיישינן לסתם מתני' דהילך מצה א"נ חשיב נמי לחה"פ חובת היום אעפ"י שהם משבת שעברה עכ"ל התוס'. ורציתי לתרץ בזה מה שתמה המשנה למלך בפ"ד מכלי המקדש הלכה ה' על הרמב"ם שהשמיט דין זה דהילך מצה וכו' משום שסמך עצמו על מה שביאר במע"ה"ק שאין חולקין מנחה נגד מנחה אפילו מחבת נגד מחבת וכ"ש לחה"פ נגד שתי הלחם שאין מעשיהם שווים ומ"מ היה לו להביא ללמדנו איזה חולקין תחילה אם חמץ או מצה דבריייתא איפלגו בה וכעת לא ראיתי לרבינו שהביא דין זה עכ"ל המ"ל. ורציתי לומר שהרמב"ם מספקא ליה בהך פיסקא דמסיק כאן והלכתא סוכה וכו' בב' תירוצים של התוס' אם מדחה הסתם משנה מהלכתא או אם הטעם שגם לחה"פ חשיב חובת היום ונשאר הסתם להלכה ולכך השמיט הרמב"ם כל פלוגתא זו שלא ה' לו בזה הכרעה. ואמנם גוף דברי התוס' אצלי מן המתמיהים שאם איתא שאפשר לומר דגם לחה"פ מקרי חובת היום א"כ למה מוקי רב דבריו כיחידאה כא"ש ונגד סתם משנה הוה ל' לרב לשנויי שאני לחה"פ שג"כ חובת היום מקרי ועוד באיזה ענין מקרי לחה"פ חובת היום בעצרת ואי משום שמתחלקים היום בשבת הזה א"כ גם זמן מקרי חובת היום בסוכות כיון שאומרו היום. ובחידושי הלכות אשר לי הארכתי בזה. ואמנם לפי מ"ש לעיל נלע"ד דהנה ראיתי ברבינו אשר אין הגירסא בפלוגתא זו רב ורבה בב"ח רק רב יהודה ורבה בב"ח. והנה לפי מ"ש לעיל דבליל שני בודאי מברך סוכה ואח"כ זמן א"כ אם ה' בליל ראשון מברך זמן תחילה משום שאז הזמן ודאי כמו סוכה ה' בליל שני זלזול לקדושת יום שני שהרי מראה בו שהזמן הוא ספק ולכך עבדינן גם בראשון סוכה ואח"כ זמן. והנה לעיל דף מ"ה ע"ב אמר רב יהודה א"ש לולב שבעה סוכה יום אחד נמצא דלרב יהודה גם בליל שני אין לסוכה מעלה נגד זמן לומר שזה ודאי שהרי אם אתמול היה קודש וכבר יצא אתמול בברכת סוכה שוב אין לו לברך היום על הסוכה נמצא בין סוכה ובין זמן בליל שני על הספק הם ואין לרב יהודה שום טעם רק משום חיובא דיומא עדיף לכך הוכרח לאוקמי נפשיה כתנאי אבל להלכתא לדידן דסוכה שבעה וא"כ בליל שני ודאי סוכה ואח"כ זמן לכך גם בראשון עבדינן כן דלא לזלזולי בשני ובזה היה מסופק הרמב"ם אם הא דמסיק והלכתא סוכה וכו' הוא מטעם דלא לזלזולי בשני אבל הסתם משנה נשאר להלכה או אם הטעם דלא חיישינן לסתם מתני' ואידחי הך סתמא מהלכה לכך השמיט הרמב"ם דין זה לגמרי. סיומא דפסקא לברך בליל שני סוכה ואח"כ זמן כמו בליל ראשון.

6. שערם מצויינים בהלכה

מאי טעמא כיון דהני מקדמי והני מאחרי תיקנו רבנן מילתא כי היכי דניכלו בהדי הדדי:

כשחל יו"ט בערב או במוצאי שבת, יבוא המשמר הקבוע לריב עמם שאין להם זכות בשבת שאינו רגל, דהכהנים בטבעם בעלי ריב כדאיתא במס' קידושין (ע: ש) שנאמר "ועמך כמריבי כהן" [ועיי' ברבינו שם שהארכנו בהן], ולכן באופן זה כשחל בערב שבת ובמוצאי שבת יאכלו ביחד, דהסעודה שאוכלים ביחד מעורר אהבה ואחריות וכמו שהבאנו לעיל (נה: ד"ה עשו לי), וזהו כי היכי דניכלו בהדי הדדי.

7. שו"ת הרמ"ע מפאנו סימן פג

להלכות דרך ארץ. [קנדיא"ה למה"ר אבא]. שאלה, שני קלי עולם המתגאים זה על זה ועל אחרים בצבור וספר תורה פתוח לפניהם, ומאשר לא יוכלו יגעו - כמובן לחבריהם - בסדר הקריאות כי חזן הכנסת מסדרן על פי ראשי הקהל ואתי לאינצוי כשזה נכנס וזה יוצא מי יעבור לפני חברו, אם יש דרך ישר לפנינו לנחותם במעגלי צדק ואיש על מקומו יבא בשלום. תשובה, ראוי להוכיחם בדברים כפי מה שהם נוחים לקבל, אמור להם כי קדושת המקום וכבוד התורה ואימת הצבור לא יסבלו גאווה ובוז בשום פנים, והא תנן איזהו מכובד המכבד את הבריות וכך אמרו חכמים יהא כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חברך כמורא רבך. והא תנן יהא כבוד חברך חביב עליך כשלך במקצת נוסחאות דגרסינן הכי בדברי רבי אליעזר /אלעזר/ אבות פרק ב' לא פליג בתרתי אהיה דרבי אליעזר /אלעזר/ בן שמוע דארמין ברישא כפי העולה באומד הדעת, וא"צ למחוק ולהגיה, אלא רבי אליעזר כלפי עם הארץ דבר שאין לו לא רב ולא תלמיד ואין חברו שהוא ע"ה כמוהו חייב לירא מפניו אלא אקרא קאי ואהבת לריעך כמוך, תדע שהרי אומר לו שישב יום אחד לפני מיתתו והתלמיד מוחזק שודאי עשה תשובה לאלתר שסרח. וכך הא דקתני והוי מתחמם והוי זהיר אין לנו תלמיד שאינו זהיר בגחלתן, ואינו צריך להתחמם כנגד אורן אלא באורן ממש, לא שנו כנגד אורן אלא במי שעומד מרחוק כזר לא יקרב אליהם.

וכבר נשאלנו בהפך מזה על שני תלמידי חכמים ענותנים וגדולי עולם שתמיד כל היום היו מפצירים זה בזה יותר מדאי וכל אחד מהם מבקש בלב שלם לחלוק לו לחברו כבוד בכך ולא שמעו, והטלנו פשר ביניהם שהוכרחו לקבלה בסבר פנים יפות בשביל כבוד התורה ולא נשאר להם מקום לא לסרב ולא לסרהב שכן אמרנו להם עד שאנו עוסקים בכבודן של בריות באו ונעסוק בכבוד המקום.

וזאת התעודה כי מי שקרא ראשון יפנה מקום לחברו ויהא נדחה מפניו בבאו לקרות בתורה אחריו ונמצא הנכנס לעשות מצוה עובר לעולם לפני היוצא, וזה חבוב מצוה וכבוד שמים מתרבה וגם כבוד שניהם במקומו עומד, כי מי שזכה לקרות ראשון כבר נתכבד כל צרכו ומעתה ראוי לו שיחלוק מכבודו לעולה לקרות אחריו עד שאפי' הרב ותלמידו כשזה נכנס לעשות מצוה וזה יוצא שעשה מצוה לעולם ידחה היוצא מפני הנכנס, וקרוב לשמוע שהנכנס עדיף מדתנו בשלהי במסכת סוכה נ"ו ע"א רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש, ואע"ג דפלוג רבנן עליה להשוות המדה בחלוק החלות דכולי עלמא מיהת הנכנסים חולקין בצפון שהוא ימין אל [פני] הקדש והיוצאים בדרום שהוא שמאל, ויש כאן כבוד התורה והלכות דרך ארץ בלא ספק.

8. מהרש"א על סוכה דף נו/ב

גמ' לוקס לוקס עד מתי כו'. פרש"י זאב. וע"ש שהזאב דרכו לטרופ הכבשים אמרה כן שמכלה ממונן של ישראל בקרבן התמידין שהיו ב' כבשים בכל יום:

9. ספר בנייתו בן יהודיע על סוכה דף נו/ב

לוקוס לוקוס. כפלה הלשון דרמזה על מזבח בית ראשון ומזבח בית שני לומר שניהם לא הועילו. והא דקראתו זאב מפני דבית המקדש היה בחלק בנימין שנקרא זאב. ודע דבלגה אינו שם אביה אלא שם המשפחה וכן הענין בישבאב ושמות אלו הם מזמן דוד המלך ע"ה כמו שנאמר בדברי הימים א' סי' כ"ד. והא דקראו אחיו רצונו לומר שכינו ואינו אחיו ממש:

10. מהרש"א על סוכה דף נו/ב

ומשום ברתא קנסינן ליה לדידיה כו'. והא דכתיב את אביה היא מחללת היינו שאומרים עליו ארור שזו ילד וגדל כפרש"י בחומש ולא לענין קנס:

11. שערין מצויינים בהלכה

לחלק עוד בזה. ולפי זה ניחא הכא, דהיא שהמירה עצמה ונישאת לגוי, לא תזיק אותנו כלום, אבל כשבאתה בחזרה ובייתה את המזבח כדיבורים ובמעשים, ובוה הסיתה והדיחה אותם שהם חלשים באמונה וכמש"כ בפ' עמלק (סו"פ בשלח) "ואתה עיף ויגע וגו'", בזה שיערו ואמדו חז"ל שכל המשמרה חייבת, שהם ידעו ולא עשו כלום נגדה, ולכן קנסו לכולה. וכמו כן מצונו חילוק כזה בין צדיק לעצמו, ובין צדיק שמזכה את הרכים, ועליו נאמר "טוב לצדיק וטוב לשכנו".

וכששמעו חכמים בדבר קבעו את טבעתה וסתמו חלונה. צ"ע למה המתינו ולא עשו רק אחר ששמעו שהיתה מבזה עבודת הקרבנות ובעטה ברגלה בסנדלה ע"ג

12. ספר חכמה ומוסר [ח"א ס' קיד]

מציינו בנפ' סוף סוכה נו: במעשה דטרים
בת בילגה שהמירה דתה ונשאת
לעכו"ם א' וכשנכנסו עכו"ם להיכל בעטה
במזבח ואמרה לוקום לוקום עד מתי

אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה
עומד להם בעת צרתן וכששמעו חכמים
בדבר, פרש"י כשנברו יד בית השמונאי,
קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה,
ופרש"י שהוא קנס לכל המשמר,
וברמב"ם נפ' המשנה מכואר יותר שהי'
לכל משמר טבעות לתלות הכהמה
להפשיטה, גם חלונות פי' חדר לבגדי
כהונה גם הי' בצפון ושבת הוא להם
לחולקי צפון, וכאשר שמעו דברי טרים
קנסו כל המשמר בבזיון גדול לדורי דורות,
ונכתב בתלמוד לדורי דורות, ופריך שם
בנפ' כשלמא למ"ד משמרתו שותה לבא
היינו דקנסינן לכולה משמר, אלא למ"ד
טרים בת בילגה משום ברתיה קנסינן ליה
לדידי, פרש"י אפילו לדידי לאבוה סי

✓ הוי לן למקנסי, אמר אבוי אין כדאמרי
אנשי שותא דינוקא או דאבוה או דאמי'
✓ ופרש"י אם לא שמעה מאבוי שהי' מבוה
את העבודה לא אמרה כן. והנה כל"ס
✓ כי אבי' לא היה מדבר דברים כאלה
לוקום לוקום כו' רק לא שמעה ממנו כ"כ
לשבת את העבודה כראוי להם להגך בני'
בוהירת ושפירת הקדשים בתבה יתירה,
כמו שמצינו בר"ח סגן הכהנים הי' תופס
על ידו שק תבואה לשמור כשהרהר,
ואחרי שלא הורגלה לשמוע הרבה
קדושת המקדש והעבודה, לכן באת לפדה
זו.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף ב/ב

מיתבי סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים
אמה אמר רבי יהודה **מעשה בהילני המלכה** בלוד שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה והיו
זקנים נכנסין ויוצאין לשם ולא אמרו לה דבר אמרו לו משם ראייה אשה היתה ופטורה מן הסוכה
אמר להן **והלא שבעה בנים הוּוּ לה** ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים למה לי
למיתני ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים הכי קאמר להו כי תאמרו בנים קטנים היו
וקטנים פטורין מן הסוכה כיון דשבעה הוּוּ אי אפשר דלא הוּוּ בהו חד שאינו צריך לאמו וכי
תימרו קטן שאינו צריך לאמו מדרבנן הוא דמיחייב ואיהי בדרבנן לא משגחה תא שמע ועוד כל
מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נו/ב

בילגה לעולם חולקת בדרום: **תנו רבנן מעשה במרים בת בילגה** שהמירה דתה והלכה ונשאת
לסרדיוט אחד ממלכי יוונים כשנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח ואמרה
לוקום לוקום עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק וכששמעו
חכמים בדבר קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה ויש אומרים משמרתו שוהה לבא ונכנס ישב
אחיו עמו ושימש תחתיו אף על פי ששכיני הרשעים לא נשתכרו שכיני בילגה נשתכרו שבילגה
לעולם חולקת בדרום וישב אחיו בצפון בשלמא למאן דאמר משמרתו שוהה לבא היינו דקנסינן
לכולה משמר אלא למאן דאמר מרים בת בילגה שהמירה דתה משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה
אמר אבוי אין כדאמרי אינשי שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה ומשום אבוה ואימיה
קנסינן לכולה משמרה אמר אבוי לרשע אוי לרשע אוי לשכיני טוב לצדיק טוב לשכיני [שנאמר אמרו
צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כח/א

נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה **קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מעשה וילדה**
כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל קטן:

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כח/ב

אמר מר כל לרבות את הקטנים והתנן נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה לא קשיא **כאן**
בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך קטן שהגיע לחינוך מדרבנן הוא מדרבנן
וקרא אסמכתא בעלמא הוא: קטן שאינו צריך לאמו כו': היכי דמי קטן שאינו צריך לאמו אמרי

דבי רבי ינאי כל שנפנה ואין אמו מקנחתו רבי (שמעון) [שמעון בן לקיש] אומר כל שנעור משנתו ואינו קורא אמא [אמא] גדולים נמי קרו אלא (אימא) כל שנעור ואינו קורא אמא אמא: מעשה וילדה כלתו כו'. מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ושמאי מחמיר ומעשה נמי וילדה כלתו של שמאי הזקן ופחת את המעזיבה וסיכך על המטה בשביל הקטן:

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מב/א

קטן היודע לנענע חייב בלולב: גמרא פשיטא מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא תקבל קא משמע לך: קטן היודע לנענע: תנו רבנן קטן היודע לנענע חייב בלולב להתעטף חייב בציצית לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין יודע לדבר אביו לומדו תורה וקריאת שמע תורה מאי היא אמר רב המנונא תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב קריאת שמע מאי היא פסוק ראשון

ספר ויקרא פרק כג פסוק מג

למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם:

רמב"ן על ויקרא פרק כג פסוק מג

כי בסכות הושבתי את בני ישראל ענני כבוד, לשון רש"י והוא הנכון בעיני על דרך הפשט, כי צוה שידעו הדורות את כל מעשי ה' הגדול אשר עשה עמהם להפליא ששכן אותם בענני כבודו כסוכה

13. מהרש"א על סוכה דף נו/ב

טוב לצדיק כו'. פרש"י דיליף לה ממילא דהא מדה טובה מרובה ומייתי לה הכא ולא איצטריך ליה אלא כדי לסיים המסכת בדבר טוב:

בענין סיום מסכת *

תורה" בעצמו הי' ה"חתן בראשית". מי שקרא מ"מעונה אלקי קדם" עד "לעיני כל ישראל" הוא בעצמו קרא מ"בראשית ברא" עד "אשר ברא אלקים לעשות". אלא שבהרבה מקומות שימש כקהילה אדם א' בתור רב ואדם אחר היה ראש הישיבה[לכן נהגו שהרב היה "חתן תורה" וראש הישיבה "חתן בראשית"].

הגר"מ זצ"ל כשהי' רב בראסיין ובחאסלאוויטש סירב לעלות ל"חתן תורה" והיה עולה רק ל"חתן בראשית". אולם בכואו לאמריקה דימה שלא יהיה כבוד התורה ש"כעל הבית" יקבל חתן תורה ואז דוקא ניאוח לקבל "חתן תורה". זאת אומרת, היחוס הכי גדול בסיומה של תורה אינו בהמסיים אלא בכך שמיד לאחר שמסיימים מתחילים שוב ב"בראשית ברא" – "חתן בראשית".

וע"ז הוסיף מרן מורנו ורכנו שליט"א: "כל ימי חיי נמנעתי מלחוג סיום מסכת משום שדמיתי בנפשי שעדיין אני עומד באמצע הדברים שא"א לגמרם. אעפ"כ פעם אחת הואלתי לחוג סיום, וזה אירע כשסיימתי מס' ברכות עם אנשי קהילת מוריה בנוא יארק ששקרנו כלמודה כעשר שנים. לכבוד אנשי הקהילה שמסרו נפשם ללמוד בהחמדה רבה – ולא היו מבינים טעמי למעט בשמחתם – וותרתי וחגגנו שמחה גדולה ומפוארת לכבוד סיום המסכת."

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שבזכות למוד תורת מרן מו"ר הרב שליט"א שימלא הקב"ה רחמים עליו להחלימו ולרפאותו ולהחזיקו ולחיותו וישלח לו מהרה רפואה שלמה מן השמים לרמ"ח אבריו ולשס"ה גידיו בתוך שאר חולי ישראל רפואת הנפש ורפואת הגוף השתא בעגלא ובזמן קריב.

סיום התורה דורש סעודה ושמחה. מקורו במדרש (שהש"ר פ"א, א (ט), הובא בספר האשכול (הלכות סדר פרישות והפטרות לכל שכיו"ט ותענית), אור זרוע (ח"ב סי' ש"כ) ובית יוסף (סו"ס תרס"ט): "א"ל הקב"ה שלמה חכמה שאלת לך כו' חייך החכמה והמדע נתון לך כו' מיד ויקץ שלמה והנה חלום א"ר יצחק הי' עומד על כנו חמוד נוהק והוא יודע מה נוהק צפור מצוצי והוא יודע מה מצוצי מיד ויבא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית ה' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו א"ר אלעזר מכאן שיעושין סעודה לגמרה של תורה."

הגר"מ זצ"ל אמר שהאמת היא שהחשיבות של סיום התורה אינה בכך שגומרים "וזאת הברכה – לעיני כל ישראל", אלא החשיבות כמה שמתכוונים שוב להתחיל ב"בראשית ברא" – זוהי החשיבות. כי באמת לא נזכר בכתוב ששלמה עשה סיום לתורה, אדרבה, שלמה הי' "חתן בראשית" ולא "חתן תורה". הקב"ה הבטיח לתת לו "לב חכם ונבון" ושיוכל להבין התורה. נתן לו האפשרות להתחיל ללמוד התורה עוד הפעם ביתר שאת ועמקות, כי גם מקודם היה שלמה "גאון גדול" למרות שהיה צעיר ביותר, אבל הבטחת הקב"ה הספיקה לו האפשרות ללמוד התורה באופן עמוק ביותר. בזה שאמר לו ה' הנה נתתי לך לב חכם ונבון גר' נעשה לחתן בראשית.

בהתאם לכך הונהג המנהג בתקופת הראשונים לקרוא מיד בבראשית אחרי סיום התורה כדי להראות את היחס בין הסיום להתחלה – "הסיום הוא מבוא להתחלה". ואכן מנהג קדום שנחשב בכמה מקומות היה שה"חתן

*עיקר הדברים הושמעו מפי מו"ר מרן שליט"א, ונכתבו ע"י אחיו מו"ר הגר"א סולובייצ'יק שליט"א, ונרפסים כאן ברשותו.